

19.65x24.25	1/3	עמוד 24	החיים הטובים - BigTime60	04/09/2023	87452325-6
בנימין זאב הרצל - בהקשר לציונות - 80790					

← גיחה קטנה לחו"ל | ליטא

הקסם של ליטא

לאה גולדברג, אבא קובנר ואברהם מאפו כתבו ויצרו בה, ורבי אליהו בן שלמה זלמן, שנודע בכינוי "הגאון מווילנה", פעל בה * טיול מרתק ונעים במדינה הבלטית הירוקה, שבעריה עוברים נהרות, ובשטחיה אלפי אגמים | כתבה וצילמה: סמדר סלטון

שבווילנה שימש בתקופת מלחמת העולם השנייה כמתנה הריכוז הגדול ביותר בליטא, ובו למרבה הזוועה הוצאו להורג כ-70 אלף יהודי וילנה. בין השנים 1940-1941 נעצר וישב בכלא ראש הממשלה המנוח מנחם בגין, שנתפס בליטא לאחר שברח מבלארוס. בליטא נולד גם דוד וולפסון, מי שהפך להיות עוזרו האישי של הרצל בווינה, ובהמשך גם לנשיא הקונגרס הציוני, והוא זה שעיצב את דגל ישראל. בעיר קובנה נולד, חי ופעל הסופר והמשורר הציוני אברהם מאפו, ובה גם למדה המשוררת לאה גולדברג, שעל פי אחת הפרשנויות כתבה את "משירי ארץ אהבתי" ("מנורה שלי, ארץ נוי אביונה") על ליטא וקובנה. עד מלחמת העולם השנייה כ-90 אחוזים מהעסקים בליטא היו בבעלות יהודית, ומיטב המוחות היהודיים שלטו בכלכלה המשגשגת והיו פעילים גם בתחום התרבות. על פי ההערכות, כיום מונה הקהילה היהודית בכל ליטא בין 7,000 ל-8,000 יהודים בלבד, וגם הם מפולגים.

וילנה: הבירה הירוקה ביותר

הבירה וילנה (Vilnius) חוגגת השנה 700 שנים להקמתה. עד לפני מלחמת העולם השנייה שליש מתושביה היו יהודים, וופעלו בה למעלה

ליטא היא אחת משלוש המדינות הבלטיות (ליטא, לטביה ואסטוניה) שהתנתקו משליטתה של ברית המועצות בעקבות מחאת "הדרך הבלטית" באוגוסט 1989, מחאה שקטה של שרשרת אנושית שחיברה את שלוש המדינות בדרישה לשחרורן מהשליטה הסובייטית. ליטא שוכנת לחופו של הים הבלטי בצפונה של אירופה. שטחה גדול פי ארבעה מזה של ישראל, ושמה בליטאית (ליאטובה) פירושו מדינת הגשם (ליאטוס), בשל הגשמים שיוורדים בה במרבית ימי השנה. אך כשנבדו מגיעים ימי הקיץ, מיוני עד ספטמבר, שעות האור בה רבות, והימים מתחילים בארבע וחצי לפנות בוקר ומסתיימים בעשר בלילה. ליטא מתקלפת משכבותיה, והימים הארוכים מיטיבים עם תייריה, הפוקדים את הבירה וילנה ואת קובנה בירת התרבות, את עיירות הספא היפות שבה, ואת השטחים הירוקים הרבים ושפעת האגמים - לא פחות מ-3,500 אגמים, ש-2,000 מתוכם הם אגמים גדולים. לצד אלה תוכלו למצוא בליטא עדויות לעבר יהודי, ציוני ותרבותי עשיר: כאן חי במאה ה-18 הגאון מווילנה, רבי אליהו בן שלמה זלמן קרמר (הגר"א), שהיה פוסק גדול במקרא, בתלמוד ובקבלה, גם המשורר והסופר אבא קובנר חי בוילנה, ובהמשך היה בין מפקדי הארגון היהודי הלוחם (א"ל) בגטו, ומפקד חטיבת הפרטיזנים היהודים. כלא לוקישקי

19.24x23.33	2/3	עמוד 25	BigTime60 - החיים הטובים	04/09/2023	87452324-5
בנימין זאב הרצל - בהקשר לציונו - 80790					

שחוכה לבקר בו. בקומה הראשונה מוצגות תערוכות מתחלפות של אמנים יהודים, וכן תערוכה קבועה ומרגשת של הצייר יליד העיר שמואל בק, ניצול שואה החי כעת בארה"ב, שציוריו הראשונים הוצגו כבר בגטו ורשה. בקומה השנייה ניתן להתרשם מחיי היהודים בליטא לאורך השנים, הקומה השלישית מוקדשת לתמונות ולסיפורי הצלה של יהודים מהנאצים, ובקומה הרביעית מוצגת תערוכה של אמנות יודאיקה. כמרחק הליכה קצר מהמוזיאון, ברחוב 39 Pylimo, שוכן בית הכנסת היחיד בוילנה ששרד את המלחמה. זהו בית הכנסת הכוראלי "טהרת קודש" שנחנך ב-1963. הוא עוצב על פי דגם של בזיליקה, וכנראה יש בו תקרה בעלת כיפה מעוגלת, כיפות וקשתות אבן מעוטרת בקישוטים בעבודת יד, וחלונות צבעוניים. תבליטים בצורת לוחות הברית ניצבים מעל חזיתו של בית הכנסת המרשים.

העיר העתיקה של וילנה סולידית וקסומה, ובה רחובות ציוריים המנוקדים בבתי קפה קטנים וחנויות מעוצבות, ורבים מהם מעוטרים בפרחים צבעוניים. כאן תמצאו גם מספר כנסיות מרשימות ונקודות תצפית, שאליהן ניתן להגיע כסוור רגלי: במצודה העתיקה גדמינאס הממוקמת על גבעה יש נקודת תצפית פנורמית על כל העיר, וגם ממגדל הפעמונים של הקתדרלה וכנסיית סנט ג'ון ניתן לצפות על העיר. מומלץ מאוד לבקר גם במוזיאון לאמנות מודרנית שבעיר (MO Museum), המציג עבודות של אמנים ליטאים לצד אמנים נוספים. בקומה העליונה נמצא חדר מסכות גבס אנושיות, שיצק האמן הליטאי וילניאן קמפינאס על אנשים חיים. תוכלו גם לצפות בסרטון על תהליך היצירה. וילנה היא גם הבירה הירוקה ביותר באירופה, ו-65 אחוזים משטחה הם פארקים ויערות. אם תרצו לטעום אחד מהם, מקסים במיוחד, שרייגו לכם לפתות חצי יום לטיול בפארק בלמונט, ובעיקר באזור פוצ'קורי (Puckoriai Park Trail). זהו טיול רגלי מקסים בשמורת טבע ירוקה ומוצללת, בצמוד לנהר וילנה העובר בתוך היער, והוא כולל תצפיות נוף מרשימות, שטחים ירוקים עצומים, מפל מלאכותי, מזרקות, אגם, מסעדות, ואפילו מלון ומרכז כנסים. תוכלו גם לצפות מקרוב בבית ובגן היפהפה של שושלת צארינוף, מי שהייתה הבעלים של כל השטח מהמאה ה-15 עד ה-17, ומכרה אותו למושל וילנה. שיטוט בעיר זומן לכם לא מעט מסעדות יפות ומודרניות, אך גם מסעדות רבות המתמחות באוכל ליטאי מסורתי שמתאים רק לחובבי הז'אנר. אחת מהן היא מסעדת Senoji Trobele בחלקה החדש של העיר. המסעדה שוכנת בתוך מבנה שעד מלחמת העולם השנייה שימש כבית ספר יסודי יהודי, וחדרה עוצבו בתוך כיתות הלימוד שהיו בו. חדר אחד במסעדה מעוצב בבית ליטאי מסורתי, ובחר אחר תקרה מצוירת מעץ. מסעדה מודרנית ויפה במיקום מעניין היא מסעדת הרוף טופ Pink & Yellow (פרטים בפייסבוק). אחת האטרקציות המיוחדות ביותר בוילנה היא טיסה בכדור פורח מעל שמי העיר. וילנה היא עיר הבירה היחידה המאפשרת טיסה של כדורים פורחים מעליה, ואין לתאר את המראה היפה של עשרות כדורים פורחים צבעוניים המתעופפים בשמי העיר. בניגוד לחוויית טיסה בכדור פורח המוכרת לנו כארץ ומתבצעת בשטחים פתוחים, הפעם יש לא מעט רגעי מתח ואדרנלין. הקשורים בכמות ובצפיפות הכדורים שבאוויר, וכן כירידה ממש אל צמרות העצים, ולעיתים לשיוט בגובה נמוך מאוד מעל שכונת מגורים, לקול נכיחות כלבים היסטוריות.

עוד ביקור חובה באזור וילנה הוא בעיר ההיסטורית טרקאי השוכנת כ-30 ק"מ מערבית לוילנה. כאן ניצבת במרכזו של אגם גלבה היפה טירת טרקאי, שגשר צר מעליה מוליך אליה. עד שנחרבה הייתה הטירה שייכת לשושלת של דוכסות ליטאית, ולאחר ששתזורה מהיסוד בסגנון המאה ה-15, הפכה למוזיאון היסטורי לחרבות הליטאית.

ממאה בתי כנסת. במלחמת העולם השנייה ובשנות השלטון הסובייטי נחרבו מרבית הבתים והמבנים ששימשו את היהודים, ולא נותרו בעיר יהודים רבים. למרות זאת, גשתמרה המורשת של יהדות ליטא ברחובות, וניתן לראות לא מעט כתובות בעברית וכיידוש. עדויות לשורשים היהודיים ניתן למצוא ברחוב צידו 3, המסומן בתור הבית שבו התגורר הגאון מווילנה. בהנשך אותו רחוב תלוי שלט בעברית, "רחוב היהודים". כאן פעלו בעבר תנויות של סוחרים יהודים, והיום מוכרים בהן המקומיים, תוך שמירה על הצביון המקורי הישן. באותו אזור שוכן גם המוזיאון היהודי על שמו של הגאון מווילנה.

20.26x23.91	3/3	עמוד 26	החיים הטובים - BigTime60	04/09/2023	87452326-7
בנימין זאב הרצל - בהקשר לציונו - 80790					

← יחיה קטנה לחו"ל | ליטא

ענבר, ג'קוזי ואבני מלח

עיירת הספא הפופולארית והמוכרת ביותר בליטא היא דרוסקינינקאי, השוכנת במרחק של כשעה וחצי נסיעה מזוילנה, בחוף יער ענק שבו צומחים בחופשיות פירות יער ופטריות. בעיירה מספר אגמים ו-19 מעיינות וכן מספר בתי מלון ומרכזי ספא, שהמרכזי והמפנק שבהם הוא מלון "ספא וילנוס". עד לקורונה, מספר לנו מנהל המלון, חלק לא מבוטל מארחי המלון היו ישראלים, שנהגו להגיע להבילות של שבועיים או שלושה הכוללות טיפולים מותאמים אישית. מי שכבר היה כאן ישמח לשמוע שהמלון שופץ בחלקו, ונעלמה ממנו האווירה הסובייטית שאפיינה אותו. כל קומת הלובי, חדר האוכל והספא שופצו ועוצבו מחדש בעיצוב מודרני, ונוספו גם 20 חדרי גן ימים וחדשים.

בנוסף ל-170 החדרים הרגילים שטרם שופצו, הספא מציע מגוון רחב של טיפולים, ועובדים בו 11 מטפלים שהם מאסטרים בתחומם וסיימו חמש שנות לימוד בבית הספר לטיפולים הוליסטיים של המלון. במלון גם בריכות מים מועשרים במינרלים ממעינות האזור. ניתן להזמין הבילות מיוחדות הכוללות טיפולים מדי יום, על פי תוכנית טיפולים המתבססת על פגישה עם רופא הספא. חדר האוכל הגדול והנעים פועל במתכונת חצי פנסיון, ומציע מנות מפתיע בעושר ובטעמים.

אחת מסמלי ליטא שתוכלו לראות כמעט בכל חנות או דוכן הוא אבן הענבר, וגם כ"ספא וילנוס" היא מועילת על נס - הן בעיסוי גוף נעים עם אבני ענבר חמות, והן בחדר מרשים של תרפיית ענבר, המהווה מקדש של ממש לאבן. בקירות החדר הונחו אבני ענבר, השולחן עשוי מענבר ואפילו המנורה דמויית הפירמידה מורכבת מאבני ענבר. בחדר כמה כורסאות ישיבה נוחות המוטות לאחור, ובאמצעות אוזניות מושמעת במשך שעה מוזיקה קלאסית נעימה, כשהידיים איחוזות באבני הענבר. להשלמת הגירוי החושי מופץ בחדר ריח מתרכבת צמחים מרגיעה הכוללת לבנדר וגרניום.

ניתן ומומלץ מאוד לשכור במלון אופניים ולצאת לטיול בעיירה היפה, סביב האגם הסמוך למלון, וביער הגדול. חוויה נוספת היא ביקור במאפייה כאן תוכלו ללמוד ולהתרשם מתהליך האפייה המיוחד של העוגיות המסורתיות "שקוטיס" המוגשות בליטא בחתונות ובשמוחות. העוגיות עשויות מקמח, סוכר, ביצים, תמצא ושמן 30 אחוז, והמיוחד בהן הוא תהליך האפייה המתבצע בצמוד לתנור סיללים או פחם ייחודי, כשהבצק נמוג סביב קונוס ענק, שכבה אחר שכבה, וכך נאפה ומתקשה כצורת גטיף ענק. בסמוך למבנה הכולל גם חנות ובית קפה יש מוזיאון המציג את הכלים שבהם נהגו להכין את העוגיות החל מהמאה הקודמת, וכן את הווריאציות השונות שקמו על בסיס המאפה בארצות אירופה: החל מהקירורטוש ההונגרי ועד לדומיז באנגליה, צרפת, גרמניה, פולין, שוודיה, נורווגיה ואפילו יפן.

עיירת ספא נוספת, קטנה יותר אך מקסימה לא פחות, היא בירשטונאס, הנמצאת במרחק של שעה מצפון מערב לזוילנה. זוהי עיירה קטנה ובה 3,000 תושבים בלבד. סימן ההיכר שלה הוא מגדל בירשטונאס הנישא לגובה של 51 מטר, שניתן לטפס אליו דרך 300 מדרגות. בקצהו פרוסה תצפית פנורמית יפה אל העיירה, שגנה הנמוגאס מקיף אותה.

בעיירה מלון אחד: Vitotas Mineral Spa, המחולק למלון משפחות, ולמלון Ego Spa, שהוא מעוצב ועדכני יותר ואינו מארח ילדים. חדרי ימים ומרווחים ומעוטרים בציורי קיר, ויש להם מרפסות קטנות. לכל אחד מהמלונות ספא טיפולים עשיר, והפעם אחד מטיפולי הדגל הוא עיסוי עדין עם אבני מלח חמות, שבסיומו נעטף הגוף עם פילינג מלח. את שני המלונות משרת מתחם בריכות ספא אחד מתקדם ומפנק, ובו בריכות שונות עם מתקני ג'קוזי פנימיים, וכן מספר חדרי סאונה רטובה

כשילוב תאורה צבעונית ומטטרות מים חמים. גם כאן תוכלו לשכור אופניים בבית המלון, ולצאת לרכיבה עירונית נפלאה בעיירה היפה, ולצידו של נהר הנמוגאס העובר בה.

אם תחשקו בעוד סוגת בישול אותנטי ביתית, תוכלו לבקר בביתה של אדיתה, לסדנה שבה מכינים "באנדה", מאפה תפוחי אדמה ששימש במשך שנים כתחליף ללחם והציל את תושבי האזור מרעב, מאחר שאדמת האזור אינה פורייה. תפוחי האדמה שגדלו כאן בשפע עובדו לנעין פירה שנאפה על עלה כרוב מיובש, בתנור לבנים גדול שחומם במשך שלוש שעות באמצעות גחלים. כיום אדיתה (43) היא בין היחידות בליטא והיחידה באזור זה שעדיין יודעת להכין את המאכל המסורתי וללמד כיצד להכינו, אך היא אינה דוברת אנגלית, אלא רק רוסית וליטאית.

את ביקורנו בליטא קינחנו בסיוור נעים בקובנה, שהייתה עיר הבירה של ליטא בין השנים 1918 עד 1932, ומאו מסתפקת בתואר בירת התרבות. היא מונה 400 אלף תושבים (לעומת 700 אלף בוילנה). רבים ממבני העיר נבנו ונשתמרו מתקופת המאה ה-19 בארכיטקטורה ייחודית, שזיכתה אותה בפרס העיר המעוצבת של אונסק"ו. זוהי עיר צעירה יותר ותוססת, עם סטודנטים רבים שלומדים במספר אוניברסיטאות, ובהם גם כ-600 סטודנטים ליפואה ישראלים. יש בה דגש רב על אמנות ועיצוב, והוא ניכר גם בעיצוב התנויות ובתי הקפה שכסמטת העצמאות, הישרה המרכזית בעיר.

ברחוב Karalius מספר 11 ניצב מבנה הגימנסיה שבו למדו סטודנטים ישראלים בשנים 1927 עד 1940 ("הגימנסיון העברי קואנוס"), ורוב תלמידיו נרצחו בשואה. כאמור, בין השאר למדה כאן כלת פרס ישראל לאה גולדברג, שסיימה את לימודיה בשנת 1928.

נומלץ לבקר גם בכיכר העיר העתיקה, שסביבה מבנים ששימשו את הסוחרים בגרמנים לפני מלחמת העולם הראשונה והשנייה, ובמרכזה מגדל שעון יפהפה. בעיר גם רחוב המנציה את הסופר והמשורר אכדהס מאפו, ובו גם פסל מתנת מרשים בדמותו. בקצה אותו רחוב עומד מבנה הספרייה הציבורית, שנקראת גם "בית הפרטיונים", להנצחת החיילים היהודים תושבי קובנה שנלחמו למען ליטא החופשית.